

Ekzekutivno Xramosaripen

Kadava lil si i palutni verzja e anglunesqi Raporto Evaluacjao e projektosqi „I Implementacija e Planosqi Evaluacjao vash o Operacionalno Programo Texnikano Dimosvast 2014-2020”, andral o kontraktio butjanqoro nr. 61451/09.08.2019, kerdo maškar o Ministerio Europutne Fondurenqo (‘Akizitoro’) thaj i o Kethanipe maškar o S.C. ERNST&YOUNG SRL (Šerutno), O Themesqo Instituto Rodimasqo and-o Umal Butjaqo thaj Sočialno Arakhipe thaj SC QURES Quality Research and Support SRL (Asočhiato).

E objektivja evaluacjao si kadala:

- **O lokāripen manazmentosqo informirime** e Progresesqo Operacionalo Texnikano Dimosvast 2014-2020 thaj **o zorārdipen e pročhesosqo dečhizjenqo lino pala e probja** p-o levelo e Progresesqo Operacionalo Texnikano Dimosvast 2014-2020
- **O zorārdipen e beršenqe raporturenqe thaj progresosqe** kaj avena bišarde karing i Komisja Europutni linoj andre e reša evalucjenqe thaj o raportiripe e arakhimatenqo evluacjenqo 3i and-o dekembro 2022
- **O dikeripen e buhlārimasqo kulturaqo evaluacjao** and-o sistemo Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe dikhimasa karing o **barāripen levelosqo vaš informacija** e Komisjaqo Europutni thaj e manušenqi vaš e daba/efekturja intervencjenqe pokinde e Progresesqo Operacionalo Texnikano Dimosvast

I evaluacija ušarevel o vaxtjaripen 2014-2019.

Evaluacjao Umala

I evaluacija rodel te ginavdel i kontribucja e Progresesqo Operacionalo Texnikano Dimosvast 2014-2020 karing

- O zorardipen e šainimaqo e benefiçhärenqo FESI/ O Operacionalno Programo Dimosvast Texnikano, O Programo Operacionalno Bari Infrastruktura, O Programo Operacionalno Mištoprastaipen
- O dimos dureder e informacjenqo vaš e Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne/ O Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast, O Programo Operacionalno Bari Infrastruktura thaj o Programo Operacionalno Mištoprastaipen
- O Kethano Šerutnisardipen thaj o kontrolo e Fondurenqo Europutne Strukturalnja thaj Investicjenqe
- O Šerutnisaripen Programeqo Operacionalno Texnikano Dimosvast e Progresesqo Operacionalno Bari Infrastruktura thaj e Progresesqo Operacionalno Mištoprastajpen
- O Funcjonaliteto thaj i eficienca/ efikaçitteto e sistemsqo informatiqo
- I Efichjença thaj o efikaçhiteto resursjenqo manušenqe and-o sistemo Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe

E riga phende opreder si e „Temja Evaluacjao” thaj sas phandine e godjatar intervencjaqi e programesqi, lakere objektivendar, pala sar sikavel pes and-i tabela maj tele.

Tabela 1. Evaluacjaoe Temja

Evaluacjaoe temeja	O speçhifično objektivno e Progresesqo andar o ušarado rodimasqo than
1	1.1. O zorāripen e zāndimasqo e bnefiçjarenqo proiektonge pokinde kotar Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne ka te keren thaj te implementisaren projektja
2	1.2. Te mukel pes transparenca thaj o pakāipen upral e Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne thaj o godorvalipe Politikaqo Koezjaqo Europutne Unjaqe
3	2.1. O lašārimos e kadrosqo krissaqo, stratezjaqo thaj proçeduraqo kaj te šerutnisarel thaj te implementisarel e Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne – bi e žutimasa vaš o Programo Operacionalno Texnikano Dimos Vast, o Programo Operacionalno Bari

Evaluacjare temeja	O spečhifíčno objektivo e Programesqo andar o ušarado rodimasqo than
4	Infrastructura thaj o Programo Operacionalno Mištoprastajpen 2.1. O lačhāripen e kadrosqo krissaqo, stratezjaqo thaj procheduralno kaj te šerutnisarel thaj te implementisarel Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne – e buthja vaš o spečhifíčno Programo Operacionalno vaš Texnikano Dimos Vast, O Programo Operacionalno Bari Infrastructura thaj o Programo Operacionalno Mištoprastajpen
5	2.2. O barāripen thaj o dikeripen jekhe informatikano sistemasqo funkcionalno thaj efíchjento e Strukturalnenqo Fondurenqe Koezjakq, thaj vi o zānglimos e manušenqo kaj keren buthj lenča
6	3.1. O barārimos jekha politikaqo kaj te lačhārel o manažmento resursjenqo manushenqe kaj te den stabilitteto, sikljāripen thaj o kamipen e manušenqo kaj keren buti and-o sistemo šerutnimasqo, godorvalimasqo thaj kontrolosqo Fondurenqo Europutne Strkturalja thaj Investicjenqe

E Pušimata Evaluacjare

And-e sakojekh tema evaluacjare vazdā pes jekh kotor bare pušimatenča privind:

- O efikačhiteto intervencjenqo pokinde e Programostar Operacionalno Texnikano Dimosvast 2014-2020 ka te keren e rešimata planifikirime (i.e. ginavde indikatorencia rešimasqe sigjarde)
- O progreso astardo dikindoj e obiekvijva spečhifíčne e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimosvat 2014-2020 kadā sar sas arakhle and-i Goži Intervencjare e programesqi (dikh i Tabela 1)
- Sar si e progresurja phangle jekh avrestar e projektendar pokinde kotar o Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast 2014-2020
- Sar e projektja pokinde e Programestar Operacionalno Texnikano Dimovast 2014-2020 keren biazukerde daba, pozitivja vaj negativja, aver de sar kodola arakle and-o Žānglipen Intervencjare e programesqi
- Sar e progresja dikinde thaj e biazukerde daba ašena pala o agor e programesqo
- O siipen mekanizmurenqo vaj e faktorenqo kontekstosq save lokārde/ phagiarde e progresja thaj e efekturja azukerde

Paša e bare pušimata evaluacjare trujal o Godorvalimatenqo lil, o Furnizoro andās pe kadaua evaluacjare vaxtjaripen jekh pušipen evaluacjare transversalo, savi žāl pe sa e temja, vash o siipen e kazurenqo kaj si lači praktika pala e intervencje e Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast thaj leske implementacjare mekanizmurja.

O objektivo kadale raportosqo si te anel e palpalepušimata ke pušimata evaluacjare, thaj vi jekh inzardo dikhipen kaj te rodel sar arakhen pen e buthjarimata kidimasq datumurenqe evaluacjare, tala e akanutne pharimata kotar o arakhipen e informacjenqo.

Tala kadaja verzja e Raportesqi bešen i Metodolozja evaluacjare and-o Kadro Komitetosko Šerutnimasko thaj Evaluacjare, kaj kidilo and-o ges 16.12.2019 thaj o Buhlārdo kalendaro implementacjare aktivitetonqe nevjardo tala o kadro Aktosqo Adicionalno gin. 2 e kontraktoste pokinimasqo kotar o ges 22.05.2020. **O dives agorismasqo kadale Raportesqo Evaluacjare si 31.12.2019.**

Sar sas e datumurja kide and-e jekh than

Ka te del pes palpale karing e pušimata evaluatzjare, i metodolozja buthjarimasqi sas vazdini p-e jekh xamipen metodjenqo thaj instrumentja kidimasq datumurenqe, lindoj karaktero kalitativo thaj vi kantitativo, pala e partikularitetja sarkonenqe temenge evaluacjare. Kadala dine vast te xramosarelpe i jekh zoralni konkluzja, dimasqi pakiv e pušimatende evaluacjare.

I metodolojia kerdi sas zorales bari, linoj dikhimos e metodende evalucjaqe kaj bešen and-i teorja, korkoro evalucjaqe metodja vash o impakto, rodimata kazoske, pherde avere metodjença rodimasqe, kathe si xramosaripen specialitesko, dokumentarno rodipe (programarãqo lila thaj implementacjao ko levelo programesqo, lila p-o levelo proektosqo), o rodipen vaś e datumurja administrativno pala e projektja pokinde p-o levelo e Programenqo Operacionalnja thaj e datumurja kaj šaj te sikaven e daba bikamle kerde vaj so de but dikerena varesave daba. O drabaripem e hxamosarimatenqo spečjalitetosqe andeas vast te liparel pes save fealurja faktorja thaj mekanizmurja trujal kaste e azukerde daba (planifikirime) bianden pen, vaj avrãl faktorja kaj šaj te bianden e daba.

Ka te kujartrindel pes e informacije, sas kidine kerindo metodja kidimasqe upral, kadã:

- Puśimata(1) karing e šerutne projektonge save šerutnisaren/ šerutnisarde intervencje pokinde and-o kadro e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimovast 2014-2020
- Puśimata (2) karing e žene kaj line than and-e kursurja xorizontale thaj/vaj spečifčne pokinde and-o Programo Operacionalno Texnikano Dimovast 2014-2020
- Puśimata (3) karing e benefiçharja Strukturalnenge thaj Investicjenqe Fondurenge Europutne 2014-2020
- Puśimata (4) karing e butjarne institucjenqe save šerutnisaren Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne thaj save butjaren o SMIS 2014+ thaj e manuśenge kotar e institucja save šerutinsaren o SMIS 2014+ thaj kodolenge save godorvalisaren o SMIS 2014+
- Puśimata (5) karing e butjarne institucjenqe save šerutnisaren thaj godorvalisaren e Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne, save len zor kotar e intervencje e Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast 2014-2020 thaj karing e manuśa institucjenqe save godorvalisaren themesqe fondurja investicjenqe
- Puśimata vaś o Akordo Partenerjatosqo biśarde karing e somdasne and-o Komiteto šerutnimasqo vaś o manžmento e Akordosqo Partenerjatosqo, karing e somdasnenqe kotar e tikne komitetja šerutnimasqe tematično thaj karing e somdasne e grupurenqe butjaqe
- Puśimatenqo lil karing e manuśa (a.i. jekh kotor lino bialosarimasko kotar o sagin manushenqo Rumunjaqe)

O gin e manushenqo save dine palpalepuśimata kana kerde pen e puśimata dine o reprezentativiteto.

Ka te pherel pes o haçhjaripen inklisto kotar o dokumentarno rodimos pala i godi intervencjaki e programesqi, i teorja paruvdimasqi thaj i akanutni situacija implementisarimaqi e programesqi, i ekipa ekspertonqi reśisardã anglune 13 lila puśimatenca e godorvalenca vaś i tematika evalucjaqi. Sakadã kerde pen trin fokus grup-urja mangimatença miśto phende, kadã:

- I jekhto fokus grupa kaj te prinžarel i teorja paruvdimasqi sar jekhto uśtãvipen and-o kerdipen evalucjaqo pala i teorja
- I dujto fokus grupa andar sakojekh tematika evalucjaqi vaś o rodipe mekanizmurenqo arakhinde thaj e faktorengo kontekstosqe save lokhãrdine/ paghjardine o progreso thaj e biazukerde daba
- I trito fokus grupa andar sakojekh tematika evalucjaqi ka te prinžarel pen e anglutne araklimata evalucjaqe

I matriçã rodimasqi e kotorenge interesujme beślãs sar instrumento butjaqo vaś o sistemično kerdipe rodimasqo.

Malade pharimata thaj reśisarimata

O jekhto vaxtjar evalucjaqo berśhengi 2014-2019. And-e kadua vaxtjaripen, samo 26 projektja (andar 109 pokinde) sas agordine. O levelo progresosqo fiziko e projektongo andar i sfera evalucjaqi na mukulãs i ekipa evalucjaqi te prinžarel e paśe/durãrde daba, azukerde thaj thaj biazukerde. Sakadã pharimos dã les o dikeripen dur e dabenqo vi pala o agoripen e programesqo.

I ekipa rodimasqi kidãs o rodipen rangjarindo e daba save dikhline and-o 31 dekembro 2019, vakãrindo e kotorença interesujme e kondicje and-a kaste efekturja phende anglal avena astarde. Sakadã sas rodine e mekanizmurja thaj e faktorja kontekstosqe save šaj te lokãren o kerdimos kadale dabenqo.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Dikerindoj and-i godi kaj i evaluacia si la trinvar vaxthjar evaluaciaqe, e rešimata thaj e palutne lafjarimata avena ginavde, barärde thaj andre šute avutnimaste.

E evaluaciaqe limitja xorizontalnja dikeren e vaxtestar evaluaciaqo thaj o kučipe e datumurenqo dine ekipate evaluaciaqi. Ka te kiden pen e datumurja mangle, pala i phendini metodolozja, kerdä pes phares buthi and-e varesave kazurja pala sar dikhen::

- Te ginavel pes lenqo kučipe (sar misal, rodäpe i koerença andralutni / avrälutni)
- O uzimos e datumurenqo (dine pes avri e gina / e bange gina)
- O butjaripen e datumurenqo (e datumurja evaluaciaqe nas orkana thaneste and-e jekh formato butjarimasqo).

Kadala ašimata xorizontalnja sas nakhade arakhindoj o čačimos e datumurenqo ankalade andar e pušimatenqe sesje kaj kerde pen e kotorença interesujme pe sakojekh tema evaluaciaqi thaj šutindoi and-o trinkujaliteto e rešimatença inkleste andar e pušimata. Kana däpe drom i prochedura akcjenqi and-o kontrakto, i akanutni kriss vash o GDPR nas inke čhächärdini and-o them, kadä ke pala o astaripe evaluaciaqo kerdä pes jekh akordo e MFE-osa vaš o butjaripe e datumurença manušenqe. Kadaja buti andäs jekh revizja planosqi butjaqo ka te kiden pen e datumurja maj sigo de sar sas and-i širdutni planifikacija. Pala e **indikatorja kerimasqe sigate**, o rodipen kerdäpe and-i baza indikatorenqi raportirime zi ko 31 dekembro 2019. Pala e intervjurja kerde, šaj te aven situacije kana e progresja raportirime thaj e progresja geseste, te aven verver jekh avrestar sostar o progreso fiziqo sas raportirime karing o Autoriteto Manazmentosqo pala o ges referencialno evaluaciaqo, vaj and-e varesave kazurja si te avel bišärdo. E Kučimata indikatorenge si te zäl pes pala lende thaj te kerel pes rodimos e nevende vaxtjarimatende tala kadava kontrakto.

Jekh aver pharipe andea les **o tiknjardo disponibiliteto kodolenqo save si interesujme thaj line than and-e pushimata** žutimasa kotar o Ofiso Evaluaciaqo katar o Ministerio Fondurenqo Europutne bišarindoj lila mangimatenca butivar sas but lačhes ke dävast te agoril pen e pushimata. Sa e pušimata astarde jekh rata dimasqi palpale pushimatengi savi anel o pakäjpjen vaš e zorale konkluzje

E metodja rodimasqe thovde and-o rodimos kontrafaktualno bazim pen kotorende datumurenqe pe sa o vaxtäripen e programosqo p-o levelo butjarnesqo vaš **o than buthjaqo, i performança thaj e love čhonesqe O disponibiliteto thaj o pherdimos datumurenqo sas tikno leveloste.**

E paruvdimata maškar e institucje (sar sas nakhipen e Ministerosqo Fondurenqo Europutne tala o Ministerio Barärdimasqo Bare Thanenqo thaj Administracijaqo temesqi thaj pala kodo o irisardimos sar ministero, vaj o nakhavipen intitucjenqo kotar jekh ministero avereste) dine dab o disponibiliteto thaj o butipe e datumurenqo vaš e butjarne. Sosqe o vaxtjaripen rodimasqo sas but baro 2014-2020, e datumurja na sas kide and-e jekh than, ba and-e verver bazja, sas phares te aven kide and-e jekh than sosqe sas vever formja kidimasqe. Na aviläs informacije kotar o Organizmo Maškarutno Enerzjaqo. O proceso užarimasqo thaj phandimasqo maškar e datumurja läš baro vaxtjar thaj na-s dosta manuša te keren i buti. I ekipa evaluaciaqi andeas e resursja te keren buti e datumurença, kotar e verver bazja, ka te anel len and-o formato thaj i struktura sar mangel o rodimos pala i statistika.

O Efikačhiteto intervençenqe pokinde Programestar Operacionalno Texnikano Dimosvast 2014-2020

Pala o palutno raporto beršesqo 2019 anakalado avri web patrinat e Ministerosqi Fondurenqo Europutne and-o 30.11.2019 vaš e projektja Programesqe Operacionalno thaj Texnikano Dimosvast 2014-2020, o sa gin projektonge kontraktosa sas 109, jekhe buzetosa themesqo 1.583.203.089,99 lei. O kučipen e pokinimatenqo kerde karing e benefiçhjarja sas and-o cuantumo 657.097.856,45, kadaua si jekh levelo limasko love 41,5%, sar and-i Tabel 2.

Tabel 2. Xurdjarimata vaş o limos lovenqo projektongo Proqramestar Opercionalno Texnikano Dimovast 2014-2020

Bari Aksa / Objektivo speçifíçno	Gin projektongo	O themesqo sakuçhipen (Lei)	Pokin karing e benefiçhjarja	Lelevo limasqo love ¹
Bari Aksa 1	22	271.211.486,77	41.710.497,89	15,37%
Objektivo speçifíçno 1.1	14	213.071.649,46	39.378.285,1	18,48%
Objektivo speçifíçno 1.2	8	58,139,837.31	2,332,212.79	4,01%
Bari Aksa 2	58	366.551.514,18	100.118.611,8	27,31%
Objektivo speçifíçno 2.1	54	345.055.802,74	92.373.661,93	26,77%
Objektivo speçifíçno 2.2	4	21.495.711,44	7.744.949,87	36,03%
Bari Aksa 3	29	945.440.089,04	515.268.746,76	54,5%
Objektivo speçifíçno 3.1	29	945.440.089,04	515.268.746,76	54,5%
Saipe	109	1.583.203.089,99	657.097.856,45	41,50%

Sursja: O lil e projektjença kontraktirime ži ko 30.11.2019, arakhelpe ki <http://mfe.gov.ro/programe/autoritati-de-management/am-poat/>

O efikaçiteto intervencjenqo pokinde trujal o Objektivo Speçhifiçno 1.1 e Proqramesqo Opercionalno Texnikano Dimosvast si tikno, ta si les koerjença e levelosa implementaçjaqo e 14-rença projektja kontraktirime. O levelo limasqoo love 18.48% sikavel kai o butipen intervencjenqo, arakhline and-i implementaçja, sas kontraktirime and-o 2019, agorimasa and-o 2023. O progreso astardo ži e geseste referençjalno and-e projektja kontraktirime del o kerimos e cintjenqo karing e štar kotar e eŧta paše indikatorja and-o avutno vahtjar. Pe aver projektja na andā pes konkluzja ži akana, e projektja si dine drom akana. And-o avutno vaxtjar o agor projektongo sass barārdo, thaj kadā na arakhlā pen ži akana bare riskurja.

Dikhindoj i efíçhjença e projektengi pokinde tala o Objektivo Speçhifiçno 1.2, vi kana e projektja sas dine drom but anglalvar, and-a lende vi kotar o 2015, o ašimos pe jekh than vaj e bikerde aktivitetja dine jekh levelo absorbcjaqo haj jekh astaripen cintjenqo indikatorenge tala o levelo planifikirime. O ašimos palpale la butjasa and-e projektja informaçjaqe sas dino dur p-e o bareder vaxtārimasqo 2016 – 2019. O projekto kod SMIS 120018 – „O Themesqo Čentro Informaçjaqo vaş e Strukturalne thaj Investicjenqe Fondurja Europutne 2014-2020”, si o korkoro projekto savo mangel pes te kerel nevo koncepto, pala jekh nevo dikhpen dino karing o mangipen e grupjengo te aresel lende informaçja.

Kotar le ohto projektja kontraktirime, duj si agorisarde, thaj e kolaver si and-i implementaçja, ba o projekto kod SMIS 120018, vi kana sas kontraktirime and-o dekembro 2017, na kerdās progreso. O progreso vaş sar kerdile e cintja le panže indikatorenge output-osqe e proqramesqo si kotar o 100% and-e informaçjaqe kampanje thaj kadā sar 7% vaş e informaçjaqe materjalja thaj informaçjaqe akcije /buti; thaj 0% vaş kodola duj indikatorja aktivitetonge projektosqi kod SMIS 120018. O čhācho progreso si maj baro de sar o levelo araklo and-e raporturja progresosqe thaj e lila mangimasqe lovenqe, e projektja si inke and-i implementaçja.

E indikatorja ouput-oske proqramesqo, pala o levelo implementaçjaqo, dikhindo and-o raporto, si les jekh baro risiko vaş e trin indikatorja kaste si les jekh kontribuçja kotar o projekto o Themesqo Čentro vaş Informaçja. Ka te kerel kompensaçja ke na-i buti kerdi Čentrostar Themesqo vaş i Informaçja, o Ministerio Fondurenqo Europutne kerdās butja help-desk andar lesqe korkoro resursja, save šaj te aresen o levelo cintaqo, ba kadaja buti naj sar te lel pes andre tala e intervencje e Proqramesqe

¹ O levelo aabsorbçjaqo ginavel pes sar raporto maškar sa pokin karing benefiçhjarja thaj o sakuçhipen projektongo themekesqe

UNIUNEA EUROPEANĂ

Operacionalno Texnikano Dimovast. Vi kadă e projektja kontraktirime na daština te keren o indikatoro programesqo 6S10 – „Materjalja informacjate thaj prinžārimos”, leskoro keripe si tala i cinta, vi kana e projektja, kaj arakhelpe o indikatoro, si te agorisaren pen. Sa kadă, o indikatoro 6S21 – „Informacjate butjake Akcje”, jekha cintasa programesqi 182, e projektja kontraktirime ka te den mai dur i informacjate keren jekh kontribucja 92,31% (ginavipen kerdo pala e kide cintja).

O žutipen vaš i implementacija e partenerjatosqi kerdās daba sar phenel o ložistikano dimovast, kaj kerdās o kadro kidimatenoqo implementacjate e Akordosqo Partenerjatosqo, ba maj but and-o vaxtjaripen programarāqo, kana i buti partenerongi si maj bari. O Kodo Buthjaqo si azukerdo te bjandel efekturnja vaš i partičipacija akana kana agorisajlo. O efikačitetu e zutimasqo logistikano karing e komitetja Monitorizacjate si, sostar žān pala i pročedura, aver akcje dikhindoj vaš i aktivno implmentacija nas implementisarde.

O livello kerimasqo e indikatorenghe pala o Objektivu Spečifično 2.1 e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimosvast (vaš e temja evaluacjate 3 thaj 4²) sikavel, ži akana, o livello implementacjate e projektongo. I cinta indikatoresqi rešimasqe sas kerdi kethanes, buteder de sar trinrina kotar e benefičiarja Fondurenqe Strukturalne Europutne. Dikhindoj e indikatorja rešimasqe pokinde andar o objektivu Spečifično 2.1 kamle te keren buteder evaluacjate thaj rodimata (sas 89) de sar sas phendo p-o livello programesqo vaš o indikatoro 6S14, kaj sas 60 rodimata. Vi kadă ži akana kerdile 6 rodimata, soske sas kerde lokes e pročedurja themesqe akizjenge pala evaluacjate thaj rodimata. Pe aver rig, o gin strukturenqo šerutnimasqe, kontrolosqe e Fondurenqe Europutne Strukturalja thaj Investicjenge, sas 78 (sakojekh struktura ginavel pes jekh var p-o berš kana lel žutimos). O kučipe astardo si kerdo paše i cinta thovdi and-o indikatoro 6S32, 97 strukturja žutisarde, thaj si o šaipen te kerel pes o indikatoro ži p-o agor implementisarimasko programesqi.

Dikhipe vaš e **intervencje pokinde and-o kadro Objektivosqo Spečifično 2.2** „O barāripen thaj o dikeripen jekhe sistemisko informacjate funkcionalno thaj godjaver vaš e Fondurja Strukturalne thaj Koezjaqe, thaj vi o zorardipen e šajnimasqo kodolenqo save butjaren lenča”, o astardo progreso si tikno dikhindoj i rata limasqi love. Kadaja si la jekh maškarutno kučipe 36,03%, ba kotar e štar projektja, sa arakhinde and-i faza implementacjate, duj projekja astarde jekh rata limasqi love 11% thaj aver projekto na-i les progrso. Samo jekh kotar e štar projektja si len jekh učhārdi rata limasqi love, kadă sar 84,64%.

Dikhindoj pala e indikatorja paše rešimasqe, o progreso astardo si tikno, jekhpaš andar e projektja na-i len progreso kerdo pala e cintja šute. Dikerindoj and-i godi i buti kaj žāl akana, na daštis te cirdas zorali konkluzja vaš o efikačitetu projektenge, o rodimos upral lende sikavdāa ke si baro o šajpen te keren pen e indikatorja.

O livello implementacjate **intervencjenqe pokinde tala o Objektivu Spečifično 3.1** e Programesko Operacionalno Teknikano Dimovast, saven si len rata kerimaski indikatorengi mashkar 31% thaj 67%, thaj e planurja projektenge and-i implementacija sikaven o čačipen vaš o agorimos e indikatorenghe programesqo. Kadaja knkluzja na lel and-o prinžaripe e dabetesqo pandemjako COVID-19 upral i implementacija e projektonge. And-o kazo Akcjate 3.1.2 – „O dimos Asigurarea e resursjenge lovenqe, manušenqi pokin andar o sistemu šerutnimasqo thaj kontrolu Fondurenqe Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe kotar o sistemu manadžementoske e Pogramesqo Operacionalno Teknikanos Dimovast, e Programesqo Operacionalno Bari Infrastruktura thaj e Programesqe Operacionalno thaj kompetitivitetu” dikhlā pes ke o kerdipen e e cintenqo na-i les risiko sostar ke e buthja financirime (e i

² Sostar ke i aja ušaraimasqi vaš e temja evaluacjate 3 thaj 4 si o Objektivu Spečifično 2.1e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimosvast, and-o angluno vaxtjaripen evaluacjate, pala e vakjarimata e Autoritetosa Manadžementosqe Progresosqo Operacionalno Dimossvast, e projektja dikhinde and-i evaluacija sakojekha temaqi sas kerde pala e objektivurja rode. And-e kadaja rig, 11 projektja deas pes dikhipen lende vi tala i tema 3, thaj vi tala i tema 4. Kadă kerel pes ke na daštis pen te delpes jekh korkoro rigatuno xramosaripen e indikatorenghe pe sakojekh tema bi te te na aven dujvar ginavimata rešimatenge, buteder p-o indikatoro 6S32 – Šerutnimasqe/Ginavimasqe Fondurja Europutne Strukturalno thaj Investicjenqe karing lengiri ložistika thaj funkcionalitetu sas žutisardo vi e ekipamentosa thaj ličencja vaš i buti and-o SMIS 2014+ (gin.).

pokin kadale butjanqe) si gesgesestar buthjarimata e autoritetenqe, institucjenqe saven si len o godrvalipen te serutnisaren e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe.

O Progreso astardo and-e thana, sektorja thaj grupurja rode tala o raporto objektivesqo specifíčno e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimosvast 2014-2020

Pala o rodimos, arakhlă pes probja save sikaven progresja ka te keren e objektivja specifíčne e Programesqo.

Kadala aspektja si dikhle dosta zorale ka te ginavelpe e progresja šajnimasqe e benefícharengo kotar e Fondură Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe:

- **I evolucja šajnimasqi kai te arakhel thaj te dostisarel projektja kalitativno impaktosa stratejikano**, and-i baza:
 - Rataqi barikanimaski, savi si o raporto maškar e projektja kontraktirime thaj kodola šute, p-o agor e beršesqo 2019 komparativno e beršesa 2012 vaš e programja operacionalne;
 - Evolucjaqi kućimasqi e projektonge kontraktirime p-o agor e beršesqo 2019 komparativnoe beršesa 2012 vaš e programja operacionalnja;
 - Evolucjaqi maškarutneaqo kućimos e projektonge kontraktirime p-o agor e beršesqo 2019 komparativo e beršesa 2012 vaš e programja operacionalnja;
 - E dikhimasqi vaš e baripe šainimasqi te arakhas thaj te keras projektja laše p-o agor e beršesko 2019 komparativo e beršesa 2014, ander vi pala:
 - o Te arakhel pen maj lokes financjaro shajmata;
 - o Te keren pen projektja godjaver buxlărde, save len laćeder punktažja thaj maj sigo kerde;
 - o O gin došhenge kana xramosarel pes o lil mangimasqo lovenqo thaj implementacija projektoski.
- **I evolucja efićhjenjaki and-i implementacija projektoski**, pala sar si:
 - I evolucja e levelosqi limasko lovenqo proikentenge kontraktirim ep-o agor e beršesqo 2019 komparativno e beršesa 2012 vaš e programja operacionalnja;
 - O dikhipe vaš i evolucja efićhjenjaki and-i implementacija projektengi and-o vaxtjaripe 2014-2019, vi upral: (i) o gin došengo and-i komunikacija projektonge, (ii) o gin došengo and-i raportară, (iii) o gin korekcjengo and-a teknikane rapoartja, (iv) o quantumo lovenqo so na-s dine sar pokinimos ;
 - O dikhipe vaš i evolucja zănglimaski sar te organizaren thaj te keren e proćhedurja temeskere akizicje p-o agor e beršesqo 2019 komparativno cu 2014;
 - O dikhipe vaš e sistemja managementoske thaj kontrolosqe save len andre e butjarimata projektosqe avere buthjanca e benefícharosqe thaj o proćeso limasqo dećizie p-o agor e beršesqo 2019 komparativno beršesa 2014;
 - O dikhipe vash o šainipe serutnimaqo resursjenqo manushenge andar e ekipja projektosqe p-o agor e beršesqo 2019 komparativno e beršesa 2014;
 - O dikhipe vaš o gin e konsultanturenqo zănglimatenca texnikane-ekonomikane p-o agor e beršesqo 2019 komparativno e beršesa 2014.

Kethanes, o rodimos **skavel kaj barilăš o šajnipen benefíchjarenqo proiektenge pokinde kotar Fondurja Europutne Strukturalne thaj Investicjenqe te keren thaj te implementisaren projektja**. O levelo e barimasqo e projektonqe³ kontraktirime p-o levelo programesqo operacionalno

³ O levelo kompletetosko sikavel o maškarutno kućipe e projektonge savo barilăš and-o vaxtjaripen 2014-2018 komparativno e vaxtjarimasa 2007-2011.

UNIUNEA EUROPEANĂ

o akanutno vaxtjaripen programarāqo barilās thaj, kathar, lašārdā pes o šajnipen benefiĉarenqo ka te tevkeren projektja stratejikane impaktosa.

Sa kadā, o barāripe limasko love p-o vaxtjari pen 2014-2019 komparativno e 2007-2012 vaxtjarimasa sikavel **o lašāripen efīĉjencjako and-o implementisaripen e projektonge** pokinde kotar e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe⁴.

Ka te dikerel pes **i transparença pakjaimasqi and-e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe thaj o godorvalipen Politikako Koezjaqi Unjaqi Europutni**, pala o rodimos, inklestās ke o **progreso vaš so de prinžāren** e manuša vaš e projektja Unjaqe Europaqe de sar o levelo referencjalo programesoqo (46% and-o 2013) **si but baro**. O levelo prinžārimasqo vaš e projektja pokinde kotar i Europaqi Unja ginavdo and-o 2020 si 84% thaj sikavel o proĉhento populacjao savo žānel kaj i Europaqi Unja pokinel soĉhjalne thaj ekonomikane buxlārimasqe projektja and-i Romānia. Kadā, o indikato e programesoqo 6S2 levelo prinžārimasqo pala projektja kofinancirime Unjatar Europaqi 60% and-o 2023 si astardo thaj nakhado andar o berš 2020.

Dikhimos pala **i evolucja e krissaqi thaj institucjonalno kadroskoqi thaj o šerutnipen e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe** – na-i andre o speĉifiĉno Dimovast karing o Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast, O Programo Operacionalno Bari Infrastruktura, O Programo Operacionalno Kompetiviteto – and-o vaxthāripe kana kerdā pes rodimos (de kana ljas pes o Programo Operacionalno Texnikano ži and-o dekembro 2019), i evaluacija arakhljās:

- Jekh lipardi dinamika e krissanqe vaš o šerutnipen e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe. I Sigatuni kriss 40/2015 vaš o kerdimos buti e lovença fondurenge Europutne and-o vaxtjaripe programarāqo 2014-2020 sas nevjardi 18-var ži ko agor e beršesqo 2019 (and-e maj xancj de 5 berša), kadaja sikavel o dikhimos karing o lašāripen e kadrosqo krissenqo, thaj vi jekh dinamika krissaqi bari, šainimasa te del impakto vaš i koerença šerutnimasqe e Fondurenqe Europutne Strukturalne thaj Investicjenqe.
- Jekh stratezja te del stabiliteto vaš o šerutnipen e Fondurenqo Europutne Strukturalja, vi šerutnimaste telutne thanende) anindoj and-i buti o Integrujme Instrumento Thanengo). Kadala na paruvdile trujal o vaxtjaripe programarāqo de sar sas i širdutni planifikacija ander o Partenerjatosqo Akordo.
- Jekh bistabiliteto e kadrosqo institucjonalno vaš o šerutnipen e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe, bjando pala o paruvdimos e Ministerosqo Fondurenqo Europutne and-o berš 2017 (šutimos and-e jekh than e Ministerosa Buxlārimasqo Thanengo thaj Themesqi Administracija) thaj and-o berš 2018 (palpale kerdā pes ministero).

Pe aver rig krissaqo thaj institucjonalno kadro vaš **o kontrolo e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe na ljas pe leste bare paruvdimata**.

O rešimasqo indikato vaš o Objektivno Speĉifiĉno 2.1 e Programesoqo Operacionalno Texnikano Dimosvast si 6S3 – *O butipe benefiĉjarenqo save phenen kaj e proĉedurja* e Fondurenqe Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe si laĉhe (%) – *cinta 50,00% (telārindoj kotar o baziĉno kuĉipen 23,5%)*. **Butjarindoj e xurdjasa metodolozjasa xramosardi and-o Sikavno Indikatoenqo, inklel kaj 5,25% kotar e benefiĉjarja phenen kaj e proĉedurja pala e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe si laĉhe⁵**. e bišarimasqe proĉedurja mekimasqe e financjenqo magipen thaj vi kodola raportirimasqe, save si maj xançi laĉe pala o phenipen e benefiĉjarenqo, si e maj phare de sar aver proĉedurja pe save rodā pes kana ginavdā pes o rešimasqo indikato, si les e maj but uštāvna

⁴ Gradul de absorbĉije înregistrat în 2012 de proiectele contractate la nivelul programelor operaționale în perioada 2007 – 2012 era de 12,82% în timp ce gradul de absorbĉije înregistrat în 2019 de proiectele contractate la nivelul programelor operaționale în perioada 2014 – 2019 este de 21,02%. Se observă deci o creștere a gradului de absorbĉie cu 8,2%.

⁵ Vi dikhimata vi ekonkluzje evaluacjao upral i tema 3, thaj vi e dikhimata thaj konkluzje upral i tema 4 dikerindj and-i godj i buti e Programesoqi Operacionalno Tehnikano dimosvast kak te ekrel pes o indikato rešimasqo programesoqo 6S3.

UNIUNEA EUROPEANĂ

pročeduralno / e maj but rešimasqe akóje so si kerimasqe e benefícharondar. Sa kadã, pala e programesqe evaluacqe kerde zi akana thaj i evaluacqa pharimasqi administrativno dumende benefíchjarenqo kotar o berš 2015, e kadala pročedurja anen vi o pharipen administrativno thaj vi e maj bare lovenqo kućipen benefíchjarenqe. Maj but, kadala pročedurja si e maj paše phande e butjatar e sistemeseqi MySMIS.

Pala so dikhelpe and-o Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast,o Programo Operacionalno Bari Infrastruktura thaj o Programo Operacionalno Kompetitiviteto durãrdã pes i buti, buteder p-o umal financjaro. Kadã, zi and-o ges kana kerdã pes i evaluacqa, ander vi o 2019, sã e trin programja rodinãs te nakhen o biangažamento fondurenqo prinčhipo, thaj o POAT na toko nakljas mištímasa berš beršestar o bjangajamentosko fondurenqo prinčhipo, i cinta n+3 sas kerdi vi p-o berš 2020.

Vi kadalença, asílã pes palal e kontraktença thaj implementacjasa e proiektenqi, kadaja bjandãs jekh cjkñjãrdo progreso zi agoreste beršesqo 2018 and-o umal indikatorengo kadrostar ućhardi buthi, thaj na-i o korkoro umal. Kana e agoreste beršesqo 2018 asílea pes palal p-e dopas e bare aksja Programesqe Operacionalno Kompetitiviteto, Programesqe Operacionalno Bari Infrastruktura, and-o 2019 but and-a kadala nasulimata khosline pes, vi kana na sa. inke bare aksja save na kerde dosta kontraktja (i Bari Aksa 2 e Programesqi Operacionalno Kompetitiviteto) vaj but tikne gina kontraktenqe (I Bari Aksa 6 Programesqi Operacionalno Bari Infrastruktura), kadaja anel o risiko thaj kathe si te arakhen pen neve akcje (ander si o palpalešutimos e lovenqo kaj asíle thaj/vaj jekh nevo rangjaripen projektenqo p-o akanutno thaj avutno vaxtjaripen programarãqo). O Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast, o efikãchiteto intervencjenqo si sar mangel pes dikerindoj godi e indikatorja kerde zi kana kerdãpe i evaluacqa, thaj vi kaj jekh baro kotor projektjenqo arakhen pen and-o implementacjaqo vaxthjaripen.

P-o umal e sistemasqo informacjenqo ka te avel efíchjento thaj te zorarel pes o šajnipen e manušenqo kaj keren buti pe leste, **arakhlja pes indikatorja save sikaven kaj and-o vaxtjaripen 2014-2020 astardea pes progresja vaš o funkcjonaliteto thaj o buxlãrimos e infrastrukturaqo sistemeseqi informacjonano SMIS2014+**.i infrastruktura hardware si laćhi (i.e. pala sar phende e manuša and-e intervjurja) thaj i infrastruktura software si akana te laćhjarel pes. E manuša phenen ke sas ando but laćhãrdo sistemo (e.g. i platforma si la stabileto, o gin došango tiknjardilãs, ba phende ke inke mangel pes te laćhãrel pes e menjurja (e.g. raporturja anglalkerde xurdimaste) vi p-o kompatibiliteto e paketosa Microsoft Office. Pala e informacqe dine kotar o Autoritetod Manazmentosqo Programesqo Operacionalno Texnikano Dimosvast,o levelo butjaqo e SMIS-osqo 2014+ vaš e godorvalimata raportosqe p-o levelo Programenqo Operacionanlne karing i Europaqi Komisja si 99,42%, upral i cinta e beršesqi 2023, si 85%.

Vaš i politika manazmentosqi resursjenqo manušenqe savi si te del o stabiliteto, o zanglipen thaj o kamimos butjaqo manušenqe save keren buti and-o sistemo šerutnimasqo, godorvalimasqo e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe, o **rodipe kalitativo arakhlãs ke o zãnglipen e manušenqo⁶ barilãs and-o sistemo Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe vi kana** si jekh pakãipen ke o punktažo butjaqo si les jekh šainipen tiknjardo ka te ginavel ćhãches i buti. O levelo ucharimasqo butjaqo thaj barãrimasqo e zãnimatenqo barilãs thaj o stabiliteto e personalosqo avel kotar o levelo lovenqo ćhonesqe .

O levelo and-e savo o progreso si dino kotar o programo

Pala o rodimos kaj kerdãpe arakhlãpe indikatorja kaj sikaven ke e progresja astrade phende upreder zãn pala e objektivja e Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast thaj kadaja avel katar e intervencje financirime and-o Programo.

Misaleste, vaš o **šainipen e benefícharenqo proiektionqo pokinde kotar e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe ka te keren thaj te implementisaren projektja**, žutisaripen e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimosvast 2014-2020 kerdãs te barãl o gin e **projekjenge**

⁶Dikhindi and-e punktaža beršesqe savença e manažerja keren buti kana dikhen pala o kaliteto butjaqo manušenqi

UNIUNEA EUROPEANĂ

saven si len **objektivja durārdo impaktosa** vaj ka **lačhären o zanglipen e benefiĉjarenqo** Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe ka te de zānen te keren e proĉhedurja te keren themesqe **akzcje**.

Dikhindoj o tiknipen e informacjenqo arakhle, e indikatorja si vi on tikne thaj si len, pala sar dikhen len e kotora interesujme and-i buti kidimasqi datumurenqi, jekh misal vaš o žutipen e Programesqo Operacionalno Texnikano Dimovast vaš e astarde progresja:

- **E leveloste e Ministerosqo Komunikacjenqo thaj i Soĉhjetetja Informacionalno kerdāpe žutimasa Programestar Operacionalno Texnikano Dimosvast vazdā pes jekh struktura savi te arakhel, te kerel thaj te implementisarel projektja savi te avel and-o Ministerio.** Vi kana akana o projekto inke implementisarel pes si indikatorja save sikaven o barārdo šajnipen e Ministerosqo Komunikacjenqo thaj o Soĉhjeteto Informacionalno kaj kerel manažmento projektenge thaj vi e projektja e institucjenge benefiĉjarja. Pala o palutno raporto progresosqo, sas alosarde 12 propozalurja projektenge, paša kadala puterdā pen vakāripen konktreto. Sajekhvar, o jekh kotor andar e propozalurja arakhinde and-i faza buxlārimasqi proiektojqo arakhelpe akana and-o implementisaripen.
- P-o levelo **Ministerosqo Adralutne Butianqo, kerdā pes sesje umalende speĉhifiĉne ka te len thaj te implementisaren projektja** pokinde kotar o Programo Operacionalno Bari Infrastruktura, o Programo Operacionalno Kompetitiveteto thaj o Programo Operacionalno Texnikano Dimovast vaš e manuša saven si len godorvalimata pe kadaja rig. E indikatorja sikaven kaj barilās o šajnipen e manušenqo ka te roden finanĉjaro oportuniteto thaj te xamosaren projektja laĉhe. And-e aver trin projektja maškar e aver 14 kontraktirime sas kerde **sesje sikljarimasqe and-o umal akizicjenqo themenqe.**

O rodimos vaš sar kerelpe i **transparença thaj i pakiv e Fondurenqi Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe thaj godorvalipe e Politikako Koezjaqo Unjaqo Europaqi sikaven kaj o** Programo Operacionalno Texnikano žutisardās i populacja thaj andās informacja benefiĉjaren trujal kadala butjarimata:

- Komunikacjaqe kampanje, e maj zorali sas „Europutne love vaš godi Rumunikani“. Komunikacjaqe kanalja sas puterde ka te arenen karing e manusha, ušaravindoj jekh thanipe baro, sar si kodola thana save naj len kablo TV, e mesažurja ašunde pen trujal o radjo;
- Kodolenqe saven si len interneto, kerdā pes bannere web online, publi-reportaza and-e maj but site-urja thaj reklamja and-o Facebook.
- Vazde pen bare pankartja and-e thana kaj phiren but manuša: aeroporturja, thana trenosqe, metrouurja, themesqe drama, lengi distribuca kerdā pen and-e sa regjonurja, thaj dine pen vi lila thaj buthja promocjaqe.

Karing o **kadro krissaqo stratežiĉno thaj proĉheduralno vaš o šerutnisaripen thaj o implementisaripen** Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe o rodimos sikavdās kaj **e maj but projektja** finançirime tala o Objektivno Speĉhifiĉno **den vast de zoraren pen e sistemja kaj šerutnisaren e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe**, thaj vi aver strukturja save godorvalisaren Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe. Kadala projektja den vast te arenel pes e reša vaš o laĉhārdimos krissaqo thaj proĉheduralno kaj te šerutnisarel o FESI, ba but lendar den vast dural, dindoj o funkcjonaliteto e strukturenqo godorvale e kontrolasa, ba bi te den vast elementosa teknikane pe lenge butjarimata.

And-e aver rig, o projekto katar keren pen e programja operacionalnja and-o vaxtjaripe 2021-2027 del vast direkto vaš o šerutnipe FESI, ba na and-e kadava vaxtjaripen programarāqo, and-o avutno vaxtjaripen.

UNIUNEA EUROPEANĂ

I evaluacija arakhlās progresja and-o akanutno vaxtjaripen programarāqo vaš e godorvalimata e Autoritetenqo Manažmentosq, kotar o buter e funcjenqo, kathe andre na-i e godorvalimata programarāqe thaj monitorizacijaqe programesqe (spečhjalne sar indikatorja programesqe). E maj vazne progresja sas arakhinde e benefičharendar e Programesqe Operachjonalno Bari Infrastruktura thaj vi vaš o šainipen sikavnipansqo te xramosaren e mangimata financhjarne, implementisarimasqe projektja, and-o pročheso komunikacijaqo, texnikane raportisarimata thaj finačhjaro raportisarimata.

Maj but, e agorisarde projektenča vaj e projektenča and-i implementacija, o Programo si les jekh važno kontribucja kar te zorarel pes o šajnipen e sistemasqo institucionalno pala o Programo Operacionalno Texnikano Dimovast, o Programo Operacionalno Bari Infrastruktura thaj o Programo Operacionalno Kompetitiviteto ta vi jekh važno kontribucja andar i perspektiva phandimasqi e vaxtjaripnasqi programarāqo 2007-2013 (dikhindoj o Programo Operacionalno Sektorjalno o Baripe e Kompetitivetosqo Ekonomikano, o Programo Operacionalno Sektorjalno Transporto thaj o Programo Operacionalno Sektorjalno Maškarutno). Kadava impakto avel vi kotar e pokinimata karing e strukturja godorvale, na soske si jekh purt maškar kadala pokinimata thaj i zor organizacionalno, o impakato avel kotar o thanipe butjaqo thaj o butipe žutimasqo, savo ušarardās sa e mangimata kaj sas.

Projektja finačirime ka te barārel pes thaj te dikerel pes jekh **sistemo informacionalno funkcjonalno thaj efichjento** thaj vi te zorarel pes o šajnipe e buthjarnenqo **dine vast** lačhārimatende and-o vaxtjaripen programarāqo 2014-2020 infrastruktura hardware (e.g. kinindoj texnika stokažosqi thaj i infrastruktura software (e.g. barāringoj e modulja „Implementisaripen ” thaj „Komunikacija”) thaj but žutimos ka te keren pen e aver objektivja operacionalne, sar si o šajnipen e manušenqo te butjaren e sistemosa (e.g. kerindoj lila sar te butjaren e ekipamentosa, o barāripen e sekuritatosqo informacjenqo, o kompatibiliteto aplikacjenqo le tritonenqo thaj o šajpen te lašāren pen e menjurā sistemasqe and-a le palutne benefičhjarja.

P-e aver rig, e indikatorja si tikne ka te dikhel pes kana e informacije kotar o SMIS si butjarde ka te zoraren o pročheso manažmentosqo efichjento e Programesqo Operacionalno vaj ka te keren i raportarā karing i Komisja Europutni.

Vaš i **politika manažmentosqi resursjenqe manušenqe**, kaj del stabiliteto, zanglipen thaj kamimos butjaqo e manušen save butjaren and-o sistemo šerutnipnasqo, godorvalimasqo thaj kontrolosqo Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe, o **Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast andās zuales vast** ka te keren pen instruktaja e manušenča kotar e institucje Fondurenqe Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe. Kadā, but instruktaja kerdā pen lovenča kotar e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe. E butjarne institucjenqe prinžāren o dimovast instruktazenqo, pokindo lovenča Programestar Operacionalno Texnikano, Dimosvast savo andās o barārimos levelesqo zanglimasqo.

Averā rigate, o Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast žutisardās karing o bešipe thaneste buthjaqo e personalesqo thaj kadaja avel kotar o levelo baro fondurenqo dino thovdo and-i pokin čhonesqi.

E biazukerde efekturja

O na baro levelo implementacijaqo kerel phares i evaluacija e biazukerdenqi efekturja. Vi kadā o rodipen kaj kerdāpe and-e kazurenqe rodimata muklās te arakhen pen varesave biazukerde efekturja.

P-o levelo institucionalno, jekh misal efektosqo biazukerdo si o lačhāripen thaj o **zuralipen komunikacijaqo thaj i kethani buti andral thaj maškar institucje**. Sakadā, e intervencje pokinde Programestar Operacionalno Texnikano Dimosvast sas len sar efekto o barāripen e **bešimasqo and-i buti manušenqe butjārne tala** e Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe Fondurja

UNIUNEA EUROPEANĂ

E benefiçhjarja phende kaj jekh dab biazukerdo avilo kotar e intervencje programesqe Operacionalno Dimosvast Texnikano kana **bariläs o levelo pakäimasqo** and-i buti inzardi and-o umal limasqo fondurenqo biuzilimasqe .

Jekh aver misal efektosqo biazukerdo si o tiknjäripen e papiraqo xasardi and-o kerimos e projektenqo thaj kadaja avel kotar o SMIS thaj o anavipen elektroniko thaj saven si len jekh **šukar impakto upral o traimasqo thanipen**.

O Duräripen e efektonqo

O tiknjardo levelo implementacjaqo dikerel p-o than e konkluzja vaš o sustenabiliteto efekturenqo, and-e kondicja kaj e efekzurja korkore (vi e azukerde vi e biazukerde) naj sä liparde.

Vi kadalença arakhlä pes mezurja sar te durären pen e efekturja, kadava sikavel kaj e rešimata e Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast si len bari zor te ašen dureder. Sar misal e ekipamentja kinde ka te butjaren and-o SMIS2014+ thaj lengere aplikacje p-e avutne panzi berša, si len garançja kotar o produktoro, thaj i Direkcja Shertunisarimasqi SMIS thaj o IT kotar o Ministerio Fondurenqo Europutne O Butjaripe Telekomunikacjao kerel i mentenança e sistemessqi.

Buteder, arakhlä pen faktorja save dikeren maj dur e efekturja. Misalesqe, o rodimos kerdo and-i Evaluacja 4 sikavel amenge o fakti kaj e butjarimata vaš o šajnipen truj i ekspertiza implementirime žutimasa Programestar Operacionalno Texnikano Dimosvast žäna dureder kana lela pes o input-o ekspertongo kontraktirime /pokinde.

E mekanizmurja save lokjarde/ phagle e efekturja thaj lenqevažne kontektualnja liparimata

O dikhipen vaš e mekanizmurja arakhinde and-o implementisaripen e projektongo, sikavel e **faktorja andralne thaj avrutne save lokärde o bjandipen e efekturenqo intervencjenqo Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast**.

Maškar e faktoria andralutne save ande šukar efektja ginaven pen :

- I komunikacja andral thaj maškar e institucje
- O laçhjarimos e sistemessqo informacjao
- O keripe e projektonqe xorizontolja ka te den vast e strukturen šerutnipnasqe
- O šajpen te anen eksperturja avrutne
- O žämos maj dur e personalosqo
- O plano akçjenqo fleksibilno

Jekh misal faktoriesqo avrutno shukarimasa efektosa si o **nevjardo zakono sistemessqo informacjenqo**

E andralutne faktorja save phagärde o bjandipen **efektongo pala e** intervencje e Programesqe Operacionalno Texnikano Dimos Vast, maškar e misalja arakhinde ginaven pen:

- O pharimos kerimasqo buti and-o sistemo informatcjaqo SMIS, sostar ke o sistemo na-i les funkcjonalitetja pala o mangipen sakojekhesqe Programesqe Operacionalno
- Resursja manušenqe thaj lovenqe tikne
- O bikamipen paruvdimaste

Maškar e avrutne faktorja kaj phagärde o bjandipen efektongo intervencjenqo Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast ginaven pen :

- Krissaqe thaj instutucjenqe paruvdimata
- E paruvdimata and-i kriss themesqi akçjenqi.

Laçe butja and-e intervencje e Programesho Operacionalno Texnikano Dimovast thaj leskere mekanizmurja implementacjaje

E informacje pala e rešimata astarde, o duraripen efektongo and-o umal ekonomjaqo thaj temesqo polisje **si tiknjarde e levelostar** implementacjajo projektonqo.

Kada, pala o rodimos kerdo and-e cazurja rodimasqe, arakhlä pen laçe metodja save çhaçhimasa sas dikhinde sar modelurja šukar butjaqe and-e Fokus-grupja validacjaje pala e širdutne arakhimata rodimasqe.

Sar misal, and-o projekto *Dimos vast karing o arakhipen, o godorvalipen thaj o implementisaripen proiektonqo Ministerosqe Komunikacjenqo thaj Soçhjetetaqi Informacionalno financirime tala i aksa 2 O Programo Operacionalno Kompetitiviteto 2014-2020* dikhlä pes jekh **kethani ekipa, savi prinžarel mišto e projektja kotar jekh umal**, thaj kadaja ingerdäs te na aven dujvar intervencje kerde objektivença mžinde, ta vi o komplementariteto intervencjenqo financirime Fondurendar Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe. Sakadä, e **protoklurja kethane butjaqe phanden jekh avrätar äl ekipja save dikhen e projektja intervencjenqe** (and-e kadava umal, o Kthanipe Implementisarimasqo Projektja thaj äl ekipja kaj implementisaren len (sar misai, institucje kaj implementisaren projektja kerde žutimasa kotar o Kethanipe Implementacjajo Projektja).

Jekh aver misal šukar butjaqo si kana o **si xamipe thaj kana šerutnisaren pen maj but fealurja žutimasqe and-e jekh korkoro projekto**. O Projekto rodel o barärimos šajnimasqo evaluacjajo, del vast karing i struktura Ministerosqi Fondurenqo Europutne tala buteder aspekturja (o arakhipen e datumurenqo evaluacjate, kursurja, evaluacje kerde kana mangel pes) thaj vi del vast karing kodola, godorvale evaluacjasa strukturja. Buteder, kadava projekto kamel te del vast vi karing i evaluacja avili kotar o medjo eksperturnqo thaj konsultacjaje vazdindoj jekh evaluacjaji draxhin.

Konkluzja thaj Rekomandacija

I vazno konkluzja si kaj o **Programo Operacionalno Texnikano Dimovast 2014-2020 däs vast** te keren pen e progresja astarde and-o vaxtjar 2014 – 2019 pala:

- O zorardipen šajnimasqo benefiçharenqo projektonge pokinde kotar e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe, te keren thaj te implementisaren projektja
- O mekimos transparencjajo thaj i pakiv and-e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe thaj i Politika Koezjaqi Europaqi Unjaqi.
- O laçhäripen e krissaqo, stratežiçhno thaj proçheduralno šerutnimaste thaj implementisaripnaste Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe
- O buxläripe thaj o dikeripen dureder jekhe sistemasqo informacjajo funkcjonalno thaj efiçhjento and-e Fondurja Strukturalja thaj Koezjaqe, thaj vi o zorardipen e šajnimasqo e utilizatorenqo
- O baräripe jekha politikako kai te laçhärel o manazmento resursjenqo manušenqo savo te del stabiliteto, zanglipen butjaqo thaj o kamipen butjaqo manušenqo save keren buti and-o sistemo šertunimasqo, godoralimasqo thaj kontrolosqo Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe.

Dikerindoj godi kaj 83 kotar 109 projektja kontraktirime ži and-o 30.11.2019, o dive kana djas pes o palutno raporto monitorizacjajo beršesqi 2019, (sijndoj 76,14%) si inke and-i implementacija, o efikaçhiteto intervencjenqo dikerel pes tikno, ta koerentno lengere levelosa implemencjajo.

Avera rigate, arkhlija pen umala intervencjaje kaj šaj te keren pen laçhjarimata pe lende And-o umal o **šajnipen benefiçharenqo** projektonge finançhrime kotar e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe **te dostisaren thaj te implementirin projektja**, i vazno **rekomandacija si stratežiçhno thaj dikhel vaš o lašärdipen e pharimatenqo vaš o sa proçheso proçhedurenqo temesqe** (e.g. te na maj aven dujvar proçhesja thaj atribucje dine jekhe

umaleste; o zămos karing so mangel e kljenturja kana buxljären e texnikaliterurja, e kriterje, i texnikani ekspertiza maškar evaluatorja; o baräripen solucjenqo dizitalne; o dostisaripen ginesqo thaj zandimasqo and-o umal butjaqo; te kerel pes maj but i buti kethanes; te kerel pes ekipja spechjalizacija ka te den vast e prochedurende).

Kotar i rig implementacijaqo, e lachärimata zän pala:

- **O barärimos e kalitetosqo e projektonqo** kerindoj testurja, thovde e vasteste kodolende kaj mangel te kerel projektja, lipardo kathe si te kerel pes mai but sikavne lila sar te dostisaren pes e aplikacije ;
- **Te anen pes maj but intervencje save te den vorta zor e sistemeste manazmentosqo thaj kontrolosqo** save te kiden e butjarimata projektenge avere butjança e leveloste e benefichjaresqo thaj e procchesosa limasqo dechzja, o **buthjaripen e resursjenq manushenqe andar äl ekipja proiektosqe**, lipardo kathe si te barearel pes o **gin konsultanturenqo zänlimasa ekonomkano thaj texnikano**. E intervencje šaj te zän pala e sesja intruktazenci vaš o implementisaripen sistemenoqo formalja manazmentosqe thaj kontrolosqe p-o levelo institucjenqo benefichjarja Fondurenqe Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe, meurja te lachären i fluktuacija personalosqi, o instruktazo personalosqo ka te sikjol te butjarel and-e umala texnikane, pala sar si e mangimata institucjaqe, o instruktazo personalosqo andar e departamentja resursjenqe manushenqe thaj te kerel pes ekipja save te zänen sar te butjaren umaleste resursjenqo manushenqo kotar o levelo e projektongo implementirime trujal i institucja beneficjaro. Sakadä, ka te zanel pes sar te kerel pes kadala intervencje, rekomandil pes **o kerdimos rodimatenoqo pala e mangimata e benefichjarenqo pala kadala butja**.

Ka te dikerel pes i **transpareça thaj i pakiv e** Fondurenqi Europutne thaj Strukturalnja Investicjenqe thaj vi o godorvalipe Politikako Koezjaqo Unjaqo Europutni, e vazne rekomandacije stratežične len and-o dikhipen:

- **Te kerel pes aktze prinžärimasqe**, o levelo akanutno astardo šaj te avel xalo kana na zanel pes pala leste, kana naj mesažurja mišto kerde pala e metodja thaj instrumenturja komunikacijaqe pala i texnoložja nevjardi pala äl kanalja thaj komunikacijaqe magimata e manushenqe. Sajekh, i buti trebal kerdi vi e benefichjarença..
- Kana implementisarel pes e AP thaj e PO, trebal te rodel pes **te kerel pes buti parteneronça sochjalja** kerindoj lença puterde vakärimata vaš i koerença maškar e PO thaj i sektorjalno politika, komplementaritetja thaj sä aver stratežične butja.

Kotar o implementisaripen umal, e rekomandacije phenen pala:

- **O dimos drom maj dur e projektonqo** save kerel pes buti kaj del vast karing e cintja programesqe, kadä sar si o projekto o Themutno Čentro Dimasqo Informacija.
- O sigjardo dimos drom e kursurenqo and-o projekto kaj del vast e strukturalne partenerja thaj o implementisaripen e Kodosqo Butjaqo, ka te bjanden pes daba kaj te kerel pes aktivja e manushen and-o partenerjato.

Pala o **kadro krissaqo vaš o šerutnisaripen thaj o implementisaripen e** Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe, **kotar o jekh stratežično dikhipen**, e kazurenqe rodimata vash o čačhipen evaluacijaqo, sikavel ke si te:

- **Kerel pes jekh grupa butjaqi funkcjonalno kaj te paruvdel i Sigjardi Kriss 66/2011** (vaš o arakipen thaj e doša kerde kana len thaj kana butjaren lovença fondurenqe Europutne thaj/vaj fondurja themesqe), ka te avel kerdo jekh maj lačo manazmento došanqo.

- **Planifikisarel pes but mišto e indikatorja and-e sã e programja opercionalne thaj o kùchjardipen e zãndimasqo zi akana** kotar i akanutni programarja pala i definicja, ginavipen thaj monitorizacija indikatorenci.
- Sãkojekh Autoriteto Manazmentosqo te kerel jekh implementacijaqo plano vaxtjarimaste pashutno thaj durãrdo thaj pala leste te kerel e avutne intervencje finaçirimie and-o Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast. Buteder,e Autoritetja Manazmentosqe si te keren rodimata vaš o uçhãripen butjaqo organizacionalno, pala o modelo andar e xramosarimata speçhjalija. O finançhjaro dimos and-o Programo Operacionalno Texnikano Dimosvast si te avel kerdo numa kana si les kerde kadala duj dokumenturja strateziçhne thaj te mukel pes pala so phenel andre and-e lende (mangimata, sigãrimaske butjsrimata).

Kotar o dikhipen implementisarimasqo, e rekomandacje phenen kadã:

- Te lel pes maj but and-i buti **e šajmata ande kotar i diçitalizacija and-o kerimos e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe**, kadã ka te na maj maj aven duivar bišarde raporturja kerde datumurença kotar o SMIS, vi pe papirate maškar e Autoritetja Manazmentosqe thaj o Autoriteto vaš i Certifiçajca thaj Pokin thaj o Auditorisqo Autoriteto;
- **Te kerel pes jekh rodimos pala so mangel pes te kerel pes** vaxtjarimaste 2021-2027 ka te del pes vast sistematiçhno, and-o avutnipen, e strukturencqe /mekanizmosqe kaj šerutnisarel e Fondurja Europutne Strukturalja thaj Investicjenqe 2021-2027, ka te na aven blokaça institutjenqe;
- Te alosarel pes jekh maj laçho vaxt kana te keren pen evaluacje (ka te aven sigo lengere rekomandacje bišarde and-o deçhizjenqo proçheso);
- **E evaluacje te aven dine avri** thaj te butivaren pen e kazurja kana e rešimata evaluacjenqe si phende karing o publiqo thaj e speçhjalisturja (bjanden komunikacija medjasa, te aven kotor vaš neve xramosarimata thaj artikolja rodipnasqe);
- **O zorãrimos e šajnimasqo programarãqo thaj** monitorizacijaqo p-o levelo programesqo;
- Te implementisaren pen buxlãrde komunikacje maškar e deçhizjaqe strukturja thaj o umal texnikano vaš e evaluacje andar o plano thaj e astarde rešimata, ka te zorarel pes lenqoro vaznipe;
- Te kerel pes maj mišto thaj angleder i buthj e kontraktenqi trujal i themesqi akizicja ka te aven kerde e proçhedurja and-o vaht kaj trebal
- Te kerel pes buti e rešimatença save kerdile and-e finaçhirime projektja;
- **Te arakhel pes thaj te del pes fundamento vaš o alosaripen e kriterjumurenqo** kaj šaj te muken o angažamento e institucjenqe thaj o zanglipen vaš o butjaripen institucionalno.

Paša o buxlãripen thaj o dikeripen e sistemessqo informacjenqo funkcjonalno thaj efichjento thaj vi i zor e utilizatorenqi, i maj vazno **rekomandacija kotar strateziçhno rig** si te phenel te kerel pes jekh rodimos ka te ginavel pes e problemja sistemasqe and-o avutno vaxtjaripen programarãqo. Pala o rodimos shaj te zãnel pes maj mišto sar te laçhãren pen e pharimata e sistemessqe.

Kotar o dikhipen implementisarimasqo, e rekomandacje phenen pala kadala riga akcjaqe:

- Te dikerel pes jekh durãrdo sistemo informacijaqo mangel pes **te tiknjarel pes** i flukuacija **personalosqi andar i ekipa ekspertongi avrjal i organigrama** arakhindoj e sursja lovenqe save te ušaraven e pokinimata çhonesqe. Sajekhvar, kadava prediktibiliteto si te šudel rigate o stresu ekspertonko vaš lenqo than butjaqo;
- **Te kerel pes jekh rodimos vaš o baripe e fišjerenqo save šaj te aven vazde and-o sistemo** dikerindoj and-i godi e speçhifiçhitetja kaj sas arakle anglal. Kadã laçhãrel pes o levelo so de lokes kerel pes o bišaripe informacjenqo thaj kadã na avela phares te buthjarel pes fišjerença bare, ka avena dikerde p-e tiknjardo levelo;

- Te kere pes **jekh rodimos pala so mangel e utilizatorja kana keren al anglal definirime** thaj vi jekh rodimos **pokin-benefichjo paša o MySMIS2014+** pala sar si e problemja AM-urenqe sfakojekhesqo beneficijaro PO;
- Te kerel pes jekh **rodipe vaš i texnikani solucja savi** mukel te vazdel pes jekhvar buteder fišjerja and-i platforma;
- **Te bararel pes o šajnipen akizicjenqo vash o DGAPSI** bararindoj o personalo thaj kerindoj instruktaža and-o umal akizicjenqo;
- **Te xramosaren pen materjalja informativja thaj te publikisaren pen sar** žal o sistemo, ka te tiknjarel pes o impakto e faktoresqe nevimasqo upral e aktivitetja utilizatorenqe.

Pala i **politika manazmentosqi e resursjenqe manušenqe** save te anen stabiliteto, žanglipen e manušenqo kaj keren buti and-o sistemo šerutnimasqo, kerimasqo buti thaj kontroleske e Fondurenqo Europutne Strukturalja thaj Investicje, **kotar jekh stratežično dikhpen, e** intervencje vaš o personalno kompetento thaj učjardi butjasa šaj te aven kerde pala i nevi praktika and-o umal e resursjenqo manušenqo save mangel kadala butja :

- **Dikhimos karing o kaliteto thaj o impakto** kerindoj jekh sistemo analizaqo thaj o kaliteto thaj o feedback karing sa e khelutne andar e pročhesja;
- **I Digitalizacija e pročhesosqe** šerutnenqo thaj manazmentosqe vash i učhardi performanča;
- **Te keren pen e sistemja manazmentosqe** ka te arese i informacija kodolenqe kaj len dečizja;
- O nevaripen e metodenqo, te keren pen e **programja fleksibilne**, dikhimasa manušeste thaj ko godorvalipen vaš leskoro korkoro barjaripen;
- **O zoralipen e manazerenqo** thaj o bararimos lenqere žanglimatenqo thaj o leadersipo, e vazne faktorja bararen pen e efektja intervencjenqe Programesqi Operacionalno Texnikano Dimovast-šjordo and-e jekh inzardo programo manazmentosqo ;
- Te dikerel pes o **stabiliteto institucionalno** anglal kondicja kaj te implementisaren pen intervencje Programesqe Operacionalno Texnikano Dimovast.

Pala o dikhpen implementacijaqo, e rekomandacije liparen kadala riga akžjaqe:

- **Te lokarel pes** i implementacija e projektongi nakhindoj kotar e bare projektja bute ženenča thaj butjarimata phare, karing tikne projektja prochedurenča akizicjaqe saven sile tikno risiko te keren blokaža;
- **Te tiknjarel pes i procedura implementacijaqi**, te tiknjarel pes o baripen butjango administrativno e raporturenqo thaj e pokinimasqe dokumentacije;
- Te kerel pes jekh baro programo vash **o bararipen manazerjalo thaj o leadersipo** koerento vaš o godorvalipen, lenqiri zor ka te barjol o impakto intervencjenqo Programesqe Operacionalno Texnikano Dimosvast dikhindoj vas i performanča, o levelo uchardā butjaqo dindoj o instruktažo thaj i zor e manazerende te prinžaren i buti pe sa levelurja projektoske
- Te aven maj godjaver kerde **e pročhesja žanglimasqe kerde e managerenča thaj e personalosa, kotar i faza bjandimasqi e programesqi**, te len dureder žanglimata kotar e kursurja thaj te keren o transfero dureder žanglimatenqo and-i praktika thaj and-i institucja ;
- Te del pes zor thaj vast e beneficijaren ka te sikljon **thaj te nevjaren pen e programja siklārimasqe** e personalosa butjaqo kotar verver riga butjaqe thaj vi kodolenqe saven silen učho žanglipen. Kathe šaj te anen pen eksperturja drakhinenqe maškarthemutne, te keren pen sesje debaturenča vaš so si nevimos, nevarimasqe sesje pala e akanutne problemja thaj pharimata.
- Te prinžarel pes dureder i laći buti, kerindoj jekh projekto modelo thaj te anel pes avrutni asistenča ka te lel pes neve dikhmata thaj te kerel pes dizitalisarde kursurja siklārimasqe .